בשלח ב

א. עה"פ[1] „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" איתא במכילתא (והובא ברש"י עה"פ) „חביב בית המקדש לפני הקב"ה שכש־ברא הקב"ה את עולמו לא בראו אלא בידו אחת שנאמר[2] אף ידי יסדה ארץ וכשבא לבנות בית המקדש כביכול ב־שתי ידיו שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך אימתי תבנהו בשתי ידיך[4] . . ה' ימלוך לעולם ועד" (לעתיד לבא שכל המלוכה שלו. רש"י[5]). והיינו שפירוש „כוננו ידיך" הוא כפשוטו, שהמקדש הוא מעשה ידי הקב"ה.

אבל בגמ'[6] איתא „גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ (חדא יד. רש"י) וימיני טפחה שמים ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדנ"י כוננו ידיך"[7], ופרש"י „מקדש מעשה ידי צדיקים הוא" [ואף שבכתוב נאמר „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" — הרי מעשה ידי צדיקים „קרוין . . מעשה ידיו של הקב"ה[8]].

ולכאורה יש מקום לומר, שפלוגתת הגמ' והמכילתא (אי „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" הוא מעשה ידי הקב"ה (ממש) או מעשה ידי צדיקים) תלוי' בפלוגתא ה־ידועה אי בית המקדש השלישי יבנה על ידי בני אדם[9] או שיבנה על ידי הקב"ה עצמו[10] (ולכו"ע מדובר בפסוק ע"ד בית הג').

ועפ"ז י"ל דזה שרש"י עה"פ הביא את דרשת המכילתא הוא משום דאזיל לשי־טתו בכ"מ בש"ס[11] ש„מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך"[12].

---

1) פרשתנו טו, יז.

2) ישע' מח, יג.

3) כן הוא במכילתא, זח"ג שבהערה 10 ובכו"כ מקומות. ובכתוב (וכן הועתק בגמ' דלהלן) „אדנ"י". ולהעיר ממדרש לקח טוב עה"פ.

4) במכילתא הובא כאן משל ללסטים כו' (כ־דלקמן סוף ס"ב), ומסיים „ואח"כ נתודעה מלכותו לעולם לכך נאמר מקדש ה' כוננו ידיך ה' ימלוך לעולם ועד" (ולכמה גי' „ה' ימלוך לעולם ועד" היא התחלת המאמר שלאח"ז). ולכאורה במקום תוכן זה מסיים רש"י „ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבא שכל המלוכה שלו", כבפנים. אבל ראה לקמן בפנים סעיף ג.

5) כ"ה בדפוסי רש"י שלפנינו. וב' מכת"י רש"י (שתח"י).

בדפוס ראשון ושני וכת"י רש"י (שתח"י) סיום פרש"י הוא „בזמן שה' ימלוך לעולם ועד", ואח"כ מפרש רש"י תיבת „ועד" — „לשון עולמית הוי". ובדפוס ראשון איתא בסוף ד"ה זה (ועד) „(קמוצה היא) הוא לעתיד לבא שהמלוכה שלו היא לעולם". ולכאורה ט"ס שם.

6) כתובות ה, א.

7) ראה בארוכה לקו"ת נשא כא, סע"ב ואילך.

8) רש"י כתובות שם ד"ה הכי קאמר. שטמ"ק לכתובות שם בפירוש השני.

9) רמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסופו. והוא ע"פ ירושלמי מגילה פ"א ה"א. ויק"ר פ"ט, ו. וראה גם ירושלמי פסחים פ"ט ה"א (תוספתא פסחים פ"ח, ב).

10) ראה זח"א כח, א. ח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. ח"ג רכא, א. יל"ש תהלים רמז תתמח בסופו. וראה תנחומא (באבער) בראשית יז (בסופו).

11) סוכה מא, סע"א (הובא בתוס' שם). ר"ה ל, סע"א.

12) ל' רש"י סוכה שם.

אמנם לפי זה יש לתמוה לאידך גיסא – מדוע כתב רש"י (בפירושו לש"ס) ב־נוגע למקדש הג', ד„מקדש מעשה ידי צדיקים הוא" – היפך שיטתו (הנ"ל) ב־כ"מ שמקדש דלעתיד „יגלה ויבא מ־שמים".

ולכן נראה יותר לפרש, שהפלוגתא היא – באיזה מקדש מדובר בפסוק „מקדש אדנ"י כוננו ידיך"[13]: להמכילתא (ורש"י עה"ת) קאי על מקדש השלישי, ולכן פי' „כוננו ידיך" שהמקדש הוא מעשה ידיו של הקב"ה; משא"כ להגמ' קאי במקדש הא' (והב') שלכו"ע הם מעשה ידי אדם[14].

וצריך להבין מהו יסוד וטעם פלוגת־תם, אם בשירת הים מדובר ע"ד מקדש הא' (והב') או במקדש השלישי דלעתיד?

ב. והנה גם במפרשי התורה על אתר מצינו שתי שיטות בפירוש מקראות אלה, דלכמה מפרשים[15] קאי על המשכן וה־מקדש הא' שנבנה על ידי דוד (ושלמה), ומש"נ ע"ז „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" הוא כאמרו „ככל אשר אני מראה אותך"[16]; „והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר"[17], ש„הקב"ה הראה[18] למשה תבנית כל המשכן בנוי"[19], ו„כן דוד אמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"[20], ולפי־כך נקרא ע"ש הקב"ה: אמנם לפרש"י (ועוד) קאי על המקדש שיבנה לעת"ל, כנ"ל.

ולכאורה יש לדייק בזה: שיטתו ו־ענינו של פרש"י עה"ת הוא לפרש פשוטו של מקרא, ובפשטות הרי כתוב זה בא בהמשך להתחלתו „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'", דהיינו הכניסה לארץ ובנין המקדש הא' – ו־מדוע מחלק רש"י את הכתוב לשנים, וזמן כל הגליות מפריד ביניהם, ואח"כ בא סוף הכתוב ע"ד המקדש דלעתיד [ובלאה"כ לכאורה פירוש זה הוא רחוק יותר מפשש"מ, מהפירוש דמ"ש „כוננו ידיך" קאי על המקדש סתם (הראשון) (שנבנה על ידי בנ"א ונק' „כוננו ידיך" מ־פני ש„הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל")].

וגם מצד הסברא אינו מובן – איך מתאים שבב(אמצע) שירה והודי' על ה־נסים דקי"ס, יזכירו בנ"י ע"ד ביהמ"ק דלעתיד, שזה מדגיש שהמקדש שיבנה כשיכנסו לארץ אז עתיד ליחרב[21] [וכ־מודגש בלשון המכילתא כאן „אימתי תבנהו בשתי ידיך, משל ללסטים שנכנסו לפלטרין של מלך בזזו נכסיו והרגו כו' והחריבו כו' לאחר זמן ישב המלך עמהם לדין תפס מהם הרג כו' וישב בפלטרין שלו ואח"כ נתודעה מלכותו לעולם"] – שע"י הוספה זו עירבו עניני פורענות ל(תוך) השירה[22]!

---

13) ראה מרכבת המשנה למכילתא. ועוד.

14) וראה גו"א לפרש"י שם בסופו. וראה בכל הנ"ל בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג עשין יג (קיג, א ואילך).

15) ראה ראב"ע כאן עה"פ ובפסוק יח. כלי יקר וספורנו כאן. וכ"ה במדרש לקח טוב כאן.

16) תרומה כה, ט – הובא בספורנו כאן.

17) שם כו, ל – הובא בכלי יקר כאן.

18) ועפ"ז יובן דיוק הכתוב „כוננו" ולא „בנאו" וכיו"ב. ובפרט שרש"י עצמו כאן ממשיך „ואימתי יבנה" (ועד"ז במכילתא).

19) כלי יקר כאן.

20) דה"א כח, יט. ספורנו כאן.

21) להעיר מפרש"י שמות ג, יד.

22) אף שעל תחלת הכתוב „תביאמו ותטעמו" מפורש במכילתא „נתנבאו אבות ולא ידעו מה נתנבאו תביאנו ותטענו אין כתיב כאן אלא תביאמו ותטעמו אמרו הבנים נכנסין ולא האבות" – הרי זהו רמז ודיוק בתיבות שאמרו בלאה"כ, אבל בנדו"ד

ג. ויש לומר הביאור בזה:

מה שפרש"י „ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבא שכל המלוכה שלו", אין הפירוש בזה שזו היתה כוונת משה ובני ישראל ב־אמרם שירה זו, להזכיר ע"ד בנין ה־מקדש לעתיד לבא (לאחרי זמנו דרש"י) — אלא זוהי הסברתו של רש"י, שבפועל יהי' זה לעת"ל, אבל באמרם השירה התכוונו ישראל שזה יהי' במקדש סתם (הראשון), שהקב"ה יבנה את המקדש הזה בשתי ידיו ויקויים אז „ה' ימלוך לעולם ועד". כמבואר בכ"מ[23], שאלמלא חטאו היו ישראל נכנסים לא"י באופן של גאולה שלימה ונצחית שאין אחרי' גלות[24].

ובזה מובן בפשטות טעם השינוי בין רש"י והמכילתא: במכילתא מאריך ב־משל (כנ"ל) „אימתי תבנהו בשתי ידיך, משל ללסטים שנכנסו לפלטרין של מלך בזזו נכסיו והרגו כו' והחריבו כו' (שכ"ז הי' במשך זמן רב ו)לאחר זמן ישב המלך עמהם לדין תפס מהם הרג כו' וישב בפלטרין שלו ואח"כ נתודעה מלכותו לעולם" — דהיינו שהמדובר הוא במקדש שיבנה לעתיד, זמן רב לאחרי שיחרב המקדש (הא' והב'); משא"כ רש"י לא הביא אריכות זו, כי לפרש"י כוונת ישר־אל[25] היתה שהמקדש שיבנה תיכף ב־כניסתם לארץ יהי' נבנה ב„שתי ידיו" של הקב"ה.

כלומר: לפי המכילתא סיום הכתוב „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" לא קאי על המקדש שמדובר אודותו בחלק הראשון של הכתוב „מכון לשבתך פעלת ה'" [ש־בפשטות אמרוהו בנ"י בשייכות למקדש הא' שנבנה כאשר „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"; ולהעיר שזה ש„כסא של מטה הוא מכוון כנגד כסא של מעלה" — שזהו הפירוש ב„מכון לשבתך פעלת ה'" (כ־מ"ש במכילתא[26]) — הוא בכל המקדשות, גם במקדש הא' והב']: משא"כ לפרש"י, לא התכוונו ישראל למקדש אחר, אלא לאותו המקדש שבתחילת הכתוב [אלא שבפועל גרם החטא ולא נתקיים זה, ולא יהי' עד לעתיד לבא, כפרש"י].

נמצינו למדים, ששלש שיטות יש בפירוש „מקדש אדנ"י כוננו ידיך": לה־מכילתא קאי על המקדש דלעתיד, ש־יבנה (זמן רב) לאחרי שיחרבו המקדשות הראשונים: להגמ' קאי על מקדש ראשון (ושני[27]), שהם מעשה ידיהם של צדיקים; ואילו לפרש"י[28], אף שקאי על המקדש שנבנה אז בכניסתם לארץ, מ"מ הכוונה שהקב"ה יבנהו בשתי ידיו „ואימתי (בא בפועל) כו'".

ד. ויש לומר, שג' שיטות אלו תלויות בשלשת האופנים בלימוד ודרשת לשונה של שירה:

לפי כמה פשטנים[29], דרך הכתובים במשל ושיר וכיו"ב לכפול הענין במלות שונות, ליופי המליצה בלבד; לאידך, ב־לימוד ע"ד הדרש — דורשים כל ענין שבשירה לענין בפ"ע.

נמצא שאמרו „מקדש אדנ"י כוננו ידיך" בנוגע ל־מקדש דלעתיד.

23) זח"ג שבהערה 10. וראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפל"ב.

24) וראה אלשיך כאן.

25) שהי"א דוקא פשוטו של מקרא.

26) הובא גם בפרש"י עה"פ.

27) כ"ה בגו"א לפרש"י כאן, שלהגמ' קאי גם על מקדש הב'.

28) וראה גם זח"ג שם.

29) ראה ראב"ע עה"פ. אברבנאל כאן טו, ב (ועוד שם). ועוד.

ויש לומר, ששיטת רש"י בפירושו על התורה היא שיטה ג', ממוצעת ביניהם: גם בשירה ס"ל לרש"י שלא קיימת הכפלה סתם, כי אם כאשר נוסף פרט וענין חדש [וכמ"ש רש"י (ישן)[30] בנוגע לשירת הים "כי גאה גאה . . בא הכפל לומר . . וכן כל השירה תמצא כפולה", ורש"י מפרש בהכתובים טעם לכפל ה־ענין[31]: אבל לאידך, ההוספה אינה ב־ענין חדש (לגמרי), אלא פרט נוסף באותו ענין [ע"ד "ועל[32] השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו" — שהכפל מוסיף תוקף וזריזות בענין זה עצמו].

וכן הוא בכתוב דידן — שיש בו כפל לשון, "מכון לשבתך פעלת ה', מקדש אדנ"י כוננו ידיך"; וכוונת הכפל יש לפרש בג' אופנים: (א) שזהו כפל גמור, רק ליופי המליצה, (ב) שזה מוסיף ענין חדש לגמרי, (ג) זהו פרט נוסף באותו ענין.

וזהו ההבדל בין ג' שיטות הנ"ל:

במכילתא — בו דרשו רבותינו — דריש את הכפל "מקדש אדנ"י כוננו ידיך" בענין חדש (שלא דובר אודותו לפנ"ז) — המקדש דלעתיד שיבנה לאחרי שיחרב הראשון והשני;

פירוש הגמ' דקאי על בנין המקדש הראשון (והשני) על ידי צדיקים — מתאים להשיטות שהכפל בכתוב הוא ליופי המליצה, ועפ"ז כוונת הכתוב ב־"מקדש אדנ"י כוננו ידיך" היא כמו בהת־חלת הכתוב "מכון לשבתך פעלת ה'"[33];

ולפרש"י, כפל זה בא להוסיף פרט נוסף במקדש זה שיבנה בכניסתם לארץ, דנוסף על כך שהקב"ה פעל "מכון לשב־תו" למעלה, הנה עוד זאת שיבנה את המקדש דלמטה בשתי ידיו [אלא שב־פועל לא נתקיים זה בכניסתם לארץ בפעם הא', ואימתי יקויים — "לעתיד לבא"].

ה. ויש לבאר בעומק יותר תוכן החי־לוק בין ג' הפירושים, ובהקדם ביאור הטעם שבשירת הים (שתוכנה ההודאה על נס דקריעת ים סוף והריגת המצרים) נזכר בכלל "בית המקדש" ומעלתו ("מ־כון גו' מקדש גו'") — דלכאורה מאי בעי הכא?

זה שנזכר בשירה ע"ד הכניסה לארץ — "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"[1] — מובן, כי זהו ההמשך והשלימות דגאולת מצרים, כמ"ש[34] "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני גו'"[35] (וכאמרם לפני זה בהשירה עצמה[36] — "נחית ב־חסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך"[37]); וכיון שקי"ס הוא הגמר וה־סיום דיציאת מצרים (שהרי רק אז בטל כל הפחד מהמצריים), לכן כללו בשירת הים, שמעתה שנגמרה יציאת מצרים הרי

30) טו, א.

31) ראה לדוגמא גם רש"י שם, ג ד"ה ה' שמו. שם, ו ד"ה ימינך ה'. ועוד.

32) מקץ מא, לב.

33) להעיר שבכתובות שם הובאו ב' הפרטים — "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדנ"י כוננו ידיך".

34) שמות ג, יז.

35) וראה גם שם, ח. וארא ו, ו־ח. ועוד.

36) טו, יג.

37) ראה רשב"ם שם. אבל בראב"ע שם: הוא הר סיני. ובתיב"ע: טור בית מקדשך. ועד"ז ברמב"ן "ונוה קדשך הוא בית המקדש". וכ"ה במכילתא עה"פ.

הם מוכנים לתכליתה של יצי"מ – „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך".

ויש להוסיף, שאין זו רק בקשה על להבא (שהקב"ה יסיים את הענין דיצי"מ עד לתכליתו שהיא הכניסה לארץ), אלא שגם זה הוא חלק מההודי' על העבר, הנסים דקי"ס – כי הנסים דקי"ס, מלבד פעולתם על המצרים (ועד להשמידם ש־לא נשאר בהם עד אחד), הועילו גם כן שבנ"י יוכלו ליכנס לארץ בקלות, וכ־אמרם בהשירה[38] „אז נבהלו אלופי אדום גו' נמוגו כל יושבי כנען", וזוהי כוונתם באמרם[39] „תפול עליהם אימתה ופחד גו' עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית", כפרש"י „אימה על הרחוקים ו־פחד על הקרובים", שפחד זה נשאר עליהם עד שעברו את הירדן (וכמו ש־הביא רש"י ע"ז הכתוב דיהושע[40] „כי שמענו את אשר הוביש וגו'"); ולכן אמרו „תביאמו ותטעמו גו'", כי גם אופן ה־כניסה לארץ הי' קשור עם הנסים דקי"ס כנ"ל.

אבל אינו מובן – מה ענין בנין ביהמ"ק לכאן?

[בדוחק י"ל, כי בנין ביהמ"ק מורה על גמר הכניסה לארץ, וכפי שהי' בפו־על שלא נכבשה כל הארץ עד ימי דוד, וגם בתוכן הענין, מפורש בקרא כי בנין ביהמ"ק בא לאחרי המנוחה מן האויבים מסביב[41]. אבל מלשון הכתובים כאן משמע, שהענין דביהמ"ק בא כאן לא כ־חלק וסיום של כיבוש וכניסה לארץ, אלא כענין ושבח בפני עצמו].

ועוד: למאי נפק"מ כאן פרט זה שה־מקדש נבנה ב„ידיך"?

ו. וי"ל הביאור בזה:

בסיום השירה (בפסוק שלאח"ז) נאמר „ה' ימלוך לעולם ועד", ומבאר הרמב"ן, „יאמר כי הראה עתה כי הוא מלך ו־שלטון על הכל שהושיע את עבדיו ואבד את מורדיו כן יהי הרצון מלפניו לעשות בכל הדורות לעולם". והיינו שתוכן ענין השירה הוא לא רק שבח והודאה על עצם הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה ב־איבוד מצרים כו', כ"א (בעיקר) שבח על זה שע"י קי"ס נתגלתה מלכותו ושליטתו של הקב"ה, הן בעצם איבוד פרעה ו־מצרים, והן באופניו, שהקב"ה שידד מערכות הטבע, והכל בשביל הצלת ו־גאולת ישראל.

והנה תכלית השלימות בהתגלות מל־כותו של הקב"ה בפועל היתה בקיום הציווי ועשו לי מקדש ושכנתי[42], בבנין בית המקדש, שירד לשכון בארץ[43], ולכן בבנין ביהמ"ק הראשון היתה גאולת יש־ראל בשלימותה מכל האויבים שמסביב, שלא הי' עוד שלטון לאוה"ע בארץ[44].

וזהו גם תוכן ענין בנין המקדש בשתי ידיו: החילוק בפשטות בין מעשה הנע־שה ביד אחד למעשה הנעשה בשתי ידים הוא[45], שמעשה בשתי ידים היינו שהעו־שה עסוק רק בזה, משא"כ מעשה ביד אחת הרי בשעת מעשה יכול להתעסק בענין שונה לגמרי, וכהדוגמא הנ"ל – בזמן בריאת הארץ בשמאל ברא שמים בימין.

38) טו, טו.
39) טו, טז.
40) ב, י.
41) ראה ש"ב ז, א־ג. ועוד. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב.
42) תרומה כה, ח.
43) ראה רד"ה באתי לגני השי"ת.
44) ראה ראב"ע עה"פ טו, יח. ובכו"כ מפרשי התורה.
45) וראה לקו"ת נשא שבהערה 7.

וזהו תוכן החילוק בין העולם[46] ש־נברא ביד אחת[47] והמקדש שנבנה בשתי ידיו: ב„העולם" מצ"ע לא ניכרת בגלוי (כ"כ) אמיתית מציאותו, היינו זה שלא נמצא אלא מאמיתת המצאו[48], משום ש־נברא „ביד אחת": משא"כ בביהמ"ק שו־רה שכינתו והיו נעשים בו בגילוי עשרה נסים[49], באופן שהגבלות טבע העולם נתבטלו כו' — משום שנבנה בשתי ידים,

ולכן דוקא בביהמ"ק היו קוראים את השם ככתבו[50].

והנה ענין זה הוא בכל בתי המקדש, גם ביהמ"ק הא', ובהתאם לזה הוא פי־רוש הש"ס שפסוק זה קאי על המקדשות שהיו מעשה ידי אדם.

אמנם לפי פירוש המכילתא ורש"י, שפסוק זה ושלאחריו (ה' ימלוך לעולם ועד) הם ענין אחד אין לפרש ש„מקדש אדנ"י כוננו ידיך" קאי על מקדש הא', כי בו לא היתה מלכותו של הקב"ה בשלי־מות, שהרי נחרב, ולכן מפרשים שסיום השירה, היינו שלימות מלכותו של הקב"ה, הוא ביהמ"ק דלעתיד.

אלא שבזה ישנו חילוק בין המכילתא ופרש"י — שתלוי בכוונה הכללית של שירת הים:

שירת הים היא שירה הראשונה[51] ש־נזכרה בפירוש בתורה. ועפ"ז מובן שבין עשר השירות שהובאו במכילתא[52], הרי היא שירה כללית ביותר, הפתיחה לכל השירות[53], וי"ל שזהו שלמדו במכיל־

---

46) כ"ה בפרש"י, ועד"ז במכילתא (ויל"ש) „ש־כשברא הקב"ה את עולמו", והובאה רק התחלת הכתוב „אף ידי יסדה ארץ", ולא ההמשך „וימיני טפחה שמים" (ולא נרמז אפילו — לא במכילתא ולא ברש"י — ב„וגו'"). ועפ"ז מובן ש„העולם" שברש"י (ומכילתא) קאי רק על הארץ, ומובן בפשטות — כי כאן המדובר במקדש שהי' בארץ [ומעצמו מובן שישנו עילוי במקדש שנבנה בשתי ידיו גם לגבי שמים שנבראו רק בימינו של הקב"ה, אלא דכאן אין מדובר בזה].

ואין לחדש מחלוקת בין רש"י והש"ס (כתובות שם): „גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים". ושאני פרש"י בתהלים (עח, סט) דמפורש בקרא שהמקדש הוא „כמו רמים" ולא „חביב" מהם. וראה תוד"ה דאילו כתובות שם. וב־ארוכה לקו"ת נשא שם.

47) בפרש"י בראשית (א, כז) „שהכל נברא במאמר והוא (האדם) נברא בידים". אבל שם אין ההדגשה שנברא בשתי ידים (כהמקדש), ואדרבא מביא הכתוב „כפכה" לשון יחיד, אלא שנברא בידים ולא במאמר (ראה מפרשי רש"י שם. ובדפוס שני דרש"י שם „והוא בידי"). ולהעיר שבמדרש תהלים (קלט, ה), אבות דר"נ (ספ"א) מכאן לאדם ולבית המקדש שנבראו בשתי ידים. וראה פדר"א ספ"כ וברד"ל שם אות מג.

48) ל' הרמב"ם ריש הל' יסודי התורה.

*) במכילתא שם לפנ"ז „שכשברא הקב"ה את העולם לא בראו אלא במאמר שנאמר בדבר ה' שמים נעשו", כי פי' „עולם" בכ"מ הוא בהתאם לענינו.

49) אבות פ"ה מ"ד.

50) פרש"י יתרו כ, כא.

51) ראה שמו"ר (פרשתנו) פכ"ג, ד: מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל כו'.

52) בפרשתנו בריש השירה (טו, א). אף ששירה ראשונה (שבמכילתא שם) „נאמרה במצרים שנאמר השיר יהי' לכם כליל התקדש חג".

53) להעיר מהתחלת לשון המכילתא שם: את השירה הזאת וכי שירה אחת היא והלא עשר שירות הן כו'. וע"פ המבואר בפנים יל"פ סגנון הלשון במכילתא שקיים גם להמסקנא, דהרי במכילתא שם

תא[54] „אז שר משה לא כתיב כאן אלא אז ישיר משה נמצינו למדין תחיית המתים מן התורה", שהכוונה בזה (היא גם) שבשירה זו נכלל כל המשך השירות על גאולת ישראל עד להשירה דלעת"ל. כי כמו שגאולת מצרים היתה התחלה ופתיחה לכל הגאולות עד לגאולה העתידה[55], עד"ז שירת הים על גאולת ישראל ומלכותו של הקב"ה בעת קי"ס, כוללת כל הגאולות וגילוי מלכותו של הקב"ה עד סוף כל הדורות, והוא בביהמ"ק דלעתיד ד„ה' ימלוך לעולם ועד".

ולכן הובא במכילתא המשל ללסטים שנכנסו לפלטרין של מלך בזזו כו' והחריבו פלטרין של מלך לאחר זמן ישב המלך וכו' וישב בפלטרין שלו ואח"כ נתודעה מלכותו לעולם – כי הדגשת שלימות מלכותו של הקב"ה שבביהמ"ק דלעתיד היא בזה שבאה אחרי חורבן ביהמ"ק שלפנ"ז.

אמנם לפרש"י בפשש"מ, תוכן ענין השירה הוא – שירה דיצי"מ, מלכותו של הקב"ה שבאה לידי גילוי בנסים ונפלאות שעל הים ובגאולת בנ"י מפרעה ומצרים[56], אלא דשלימות מלכותו זו של הקב"ה, היינו המלכות של הקב"ה שבגאולת בנ"י ממצרים, הרי היא בביאה לארץ, ובבנין ביהמ"ק על ידי הקב"ה, שתהי' „כל המלכות שלו", והיינו תוכן הענין דבנין ביהמ"ק בשתי ידיו.

ז. ויש לפרש החילוק בין לשון המכילתא „ואח"כ נתודעה מלכותו לעולם", ולשונו של רש"י „שכל המלכות שלו":

בגילוי מלכותו של הקב"ה ישנם שני ענינים[57]:

א) איבוד המורדים ומנגדים למלכותו ית'[58], וכמובא בהמשך באתי לגני השי"ת[59], המאמר שניתן ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר ללמדו ביום ההסתלקות־הילולא שלו, שביטול ואיבוד המנגד נוגע לשלימות המלכות, ולכן בשביל נצחון המנגד מבזבז המלך כל אוצרותיו ואוצרות שאצרו אבותיו[60]; וכ"ה במלכותו של הקב"ה, כמ"ש[61] מוצא רוח מאוצרותיו ש־הכה בכורי מצרים, דמצרים הם המצרים וגבולים ובכורי מצרים הם תוקף ועוצם הקליפה, ובשביל זה מוציא רוח מאוצרותיו[62].

ב) בזה שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, וכולם מקבלים את עול מלכותו ית', וכמו שיהי' לעת"ל ש„אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"[63].

ויש לומר שזהו החילוק בין המכילתא ופרש"י:

ליתא תירוץ ע"ז (ולכן כמה מפרשים מחקוהו מהמכילתא).

54) שם לפנ"ז „ד"א".

55) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח.

56) ד„מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה" כ' רש"י מ„מדרשו ארז"ל", ולאחרי שפי' „זהו ליישב פשוטו". ולהעיר גם מהשינוי בפרש"י „רמז לתחה"מ", ולא כהמכילתא „נמצינו למדין תחה"מ מן התורה". ובסנהדרין (צא, ב) „מכאן לתחה"מ מן התורה".

57) להעיר מתו"ח פרשתנו שלב, סע"ב ואילך בפי' „והנצח זו (בנין) ירושלים" (ברכות נח, סע"א).

58) ראה רמב"ן עה"פ (יח. הובא לעיל ריש ס"ו) כי הוא מלך ושלטון על הכל שהושיע את עבדיו ואבד את מורדיו. וראה כלי יקר ואוה"ח שם.

59) וראה תו"ח שם (ושם שלז, סע"א).

60) שם פי"א.

61) תהלים קלה, ז־ח.

62) ספי"ז.

63) צפני' ג, ט.

במכילתא ההדגשה ד„נתודעה מלכו־תו לעולם״ היא (בעיקר) באיבוד המנגד, וכמובן מהמשל „לאחר זמן ישב המלך עליהם בדין תפס מהם הרג מהם צלב מהם וישב בפלטרין שלו ואח״כ נתודעה מלכותו לעולם״;

ואילו לפרש״י עיקר הענין הוא לא באיבוד המנגד אלא בזה ש„כל המלוכה שלו״, וכמ״ש רש״י בפירוש „ה׳ אלקינו ה׳ אחד״[64] — „ה׳ שהוא אלוקינו עתה ולא אלקי האומות . . הוא עתיד להיות ה׳ אחד שנאמר[63] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה׳ ו־נאמר[65] ביום ההוא יהי׳ ה׳ אחד ושמו אחד״.

(משיחות ש״פ בשלח וש״פ יתרו תשד״מ)

64) ואתחנן ו, ד.

65) זכרי׳ יד, ט.